

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В даній роботі систематизовано теоретичні знання про ринок праці, проаналізована сучасна ситуація на ринку праці в Україні, виділені найбільш важливі проблеми на ньому.

На основі проведеного аналізу запропоновані шляхи вирішення сучасних проблем в цій галузі.

Ключові слова: ринок, ринок праці, безробіття, державна служба зайнятості.

Abstract

In this work the theoretical knowledge about the labor market is systematized, the current situation in the labor market in Ukraine is analyzed, the most important problems on it are highlighted.

On the basis of the conducted analysis the ways of solving of modern problems in this are offered.

Keywords: market, labor market, unemployment, public employment service.

Вступ

Ринок праці є дуже важливим елементом національної економіки, адже він об'єднує роботодавців і працівників, які повинні дійти згоди у своїх відносинах, щоб створювати нові товари та послуги для економіки України. Ринок праці функціонально та органічно пов'язаний з іншими елементами ринку в цілому, і від ефективності його функціонування залежить ефективність кожного окремого сегменту ринкової економіки. Це підкреслює актуальність даної роботи.

Мета роботи полягає у формуванні рекомендацій щодо формування і розвитку ринку праці України.

Основна частина

Ринок – це простір, де здійснюється купівля-продаж товарів та послуг і де взаємодіють при цьому продавці та споживачі, самостійно домовляючись про умови обміну [1, с. 27].

Спочатку ринок вважався місцем обміну товарів, так званим базаром, ринковою площею. Але це спрощене поняття ринку, яке сьогодні практично зводиться до поняття «торгівля». Однак, не слід змішувати поняття «торгівля» і «ринок». Торгівля — це процес обміну товарами, послугами і грошима. У широкому значенні торгівля являється видом підприємницької діяльності, що пов'язаний з купівлею та продажем товарів.

Поняття «ринок» складніше і пов'язане, в першу чергу, з економічними відносинами виробників і споживачів стосовно обміну суспільного продукту. Таке розуміння поняття «ринок» склалося в процесі розвитку товарного виробництва. З точки зору суб'єктів ринкових відносин, ринок – це сукупність продавців і покупців [2].

Ринок праці – це система правових, соціально-трудова, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців – у найманні працівників відповідно до законодавства [3].

Ринок праці займає важливе місце в структурі ринкової економіки.

Суб'єктами ринку праці є наймані працівники як власники, носії та продавці товару «робоча сила» і роботодавці як її покупці. Об'єктом ринку праці є робоча сила, яка є товаром і купується та продається, як і всі інші товари.

Функціонування ринку праці відбувається за певними принципами: особиста й економічна свобода працівників, право власника підприємства самостійно вирішувати питання про кількість працівників, про рівень професійної підготовки тощо; визначення рівня заробітної плати на основі попиту і пропозиції, а також взаємної домовленості сторін. Регулювання ринку праці здійснює держава [4].

Основною проблемою на ринку праці є безробіття. Безробіття – це стан ринку робочої сили за умов, коли пропозиція робочої сили перевищує попит на неї. Безробіття – ситуація тимчасової незайнятості частини працездатного населення. Безробіття існує в таких основних видах: фрикційне,

інституційне, структурне, технологічне та циклічне [5].

Надмірне безробіття призводить до значних економічних та соціальних втрат. Головною економічною ціною безробіття є не випущена продукція. В умовах, коли держава не в змозі створити достатню кількість робочих місць для всіх, хто хоче і може працювати, потенційне виробництво втрачається безповоротно [3].

Заробітна плата за своєю економічною природою є ціною трудової послуги працівника. Це винагорода, яку за трудовим договором підприємець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати при цьому залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства. [4]

Розвиток національної економіки великою мірою визначається функціонуванням ринку праці та особливостями використання трудових ресурсів, тому дуже важливим є державне регулювання ринку праці.

Державне регулювання ринку праці – це система правових та організаційно-економічних заходів держави, спрямованих на створення відповідних умов для забезпечення максимально можливої рівноваги між попитом і пропозицією робочої сили; оптимальної величини заробітної плати при даному рівні розвитку економіки; забезпечення соціального захисту працівників і прав людини; сприятливих умов для відтворення конкурентоспроможного людського капіталу, тобто на забезпечення ефективного використання наявної робочої сили для отримання максимального економічного і соціального ефектів [6].

Серед закладів інфраструктури ринку праці слід назвати біржу праці, рекрутингові агентства, компанії з найму персоналу тощо.

В Україні функції біржі праці виконує Державна служба зайнятості.

Дані про ситуацію на ринку праці України за 2011-2017 рр. наведені на таблиці 1 [7].

Таблиця 1 – Ситуація на ринку праці в Україні

	Економічно активне населення				у тому числі							
	у віці 15-70 років		працездатного віку		зайняте населення				безробітне населення (за методологією МОП)			
	в середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	в середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	у віці 15-70 років		працездатного віку		у віці 15-70 років		працездатного віку	
в середньому, тис. осіб					у % до населення відповідної вікової групи	в середньому, тис. осіб	у % до населення відповідної вікової групи	в середньому, тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи	в середньому, тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи	
2010	20 894,1	63,6	19 164,0	71,9	19 180,2	58,4	17 451,5	65,5	1 713,9	8,2	1 712,5	8,9
2011	20 893,0	64,2	19 181,7	72,6	19 231,1	59,1	17 520,8	66,3	1 661,9	8,0	1 660,9	8,7
2012	20 851,2	64,5	19 317,8	72,9	19 261,4	59,6	17 728,6	66,9	1 589,8	7,6	1 589,2	8,2
2013	20 824,6	64,9	19 399,7	72,9	19 314,2	60,2	17 889,4	67,3	1 510,4	7,3	1 510,3	7,8
2014	19 920,9	62,4	19 035,2	71,4	18 073,3	56,6	17 188,1	64,5	1 847,6	9,3	1 847,1	9,7
2015	18 097,9	62,4	17 396,0	71,5	16 443,2	56,7	15 742,0	64,7	1 654,7	9,1	1 654,0	9,5
2016	17 955,1	62,2	17 303,6	71,1	16 276,9	56,3	15 626,1	64,2	1 678,2	9,3	1 677,5	9,7
2017	17 854,4	62,0	17 193,2	71,5	16 156,4	56,1	15 495,9	64,5	1 698,0	9,5	1 697,3	9,9

На сучасному ринку праці існує така проблема: в Україні дуже багато людей працює у тіньовій сфері. У результаті державний та місцеві бюджети і Пенсійний фонд України позбавлені відповідних фінансових надходжень, що більша частина працездатного населення працює за неформальною зайнятістю, що є проблемою для всієї української економіки.

Дослідження Держстату виявило, що до неформального сектора залучено більше половини (54%) домогосподарств, тобто майже в кожному другому господарстві принаймні один член родини зайнятий неформальною діяльністю. У переважній більшості (61%) домогосподарств неформальною

діяльністю зайнятий один член родини, у чверті (26%) домогосподарств – два члени родини. У 10% домогосподарств зайняті такою діяльністю три члени родини, у 2% і 1% домогосподарств неформальною діяльністю зайняті відповідно по 4 і 5 членів родини. [7]

Ще однією особливістю сучасного ринку праці є постійно зростаюча кількість переселенців, які залишили попередні робочі місця у зв'язку із політичним та воєнним конфліктами на півдні та сході країни. За даними служби зайнятості, станом на 29.02.2016 – з початку окупації Автономної Республіки Крим та проведення антитерористичної операції до центрів зайнятості звернулися за допомогою у працевлаштуванні 66,0 тис. мешканців Криму, Донецької та Луганської областей (проти 43,9 тис. осіб, які були зареєстровані станом на 13.03.2015) Ускладнює ситуацію й те, що осіб указаної категорії не завжди можна працевлаштувати на роботу у тих галузях народного господарства, де вони мають досвід роботи. Державна служба зайнятості сприяла працевлаштуванню 18,3 тис. таких громадян [8].

Головною тенденцією українського ринку праці експерти називають масову трудову міграцію за кордон. Трудова міграція з України набуває серйозних обертів, і якщо в 2017 році це тренд, який тільки-но посилюється, то вже у 2019-2020 роках ми будемо мати катастрофічні наслідки, якщо не буде вжито заходів з утримання і розвитку людського капіталу всередині країни. Дефіцит трудових ресурсів вже відчутний сьогодні, і без вирішення цього питання економічне зростання не є можливим [9].

Ще одна проблема ринку праці – неякісна освіта. Чимала частина випускників вищих і середніх спеціальних навчальних закладів здобувають низьку за якістю та зовсім непридатну на практиці освіту. Роботодавець часто мусить переучувати таких молодих фахівців, тому не хочуть наймати їх на роботу, що спричиняє складність у пошуку роботи випускників вищих навчальних закладів.[10]

Висновки

Отже, ринок праці – це особлива, соціально спрямована система ринкових відносин щодо купівлі-продажу робочої сили з метою її поєднання у виробництві з іншими факторами виробництва. У роботі були досліджені різні проблеми на ринку праці, і найбільшими з них є безробіття, міграції за кордон, низька якість освіти, збільшення тіньового сектору економіки.

За даними Держстату рівень безробіття значно підвищився за останні 5 років, найбільш кризовим був 2014 рік, що пов'язано з анексією АРК і АТО на Сході України.

За останні роки близько 2 млн українців виїхали за кордон на заробітки, що свідчить про невдоволення населення роботою на батьківщині або ж про неможливість знайти роботу.

Формування ринку праці в Україні, його прогнозування, є невід'ємною частиною становлення ринкового механізму. Основними напрямками його регулювання повинні стати: боротьба проти подальшого спаду виробництва; недопущення масового безробіття; уживання заходів по підвищенню рівня життя населення й ін..

Сприяння зайнятості, розвиток людських ресурсів і боротьба з безробіттям, легалізація тіньової зайнятості, робота з професійної орієнтації та професійної підготовки мають координуватися з політикою і основними програмами соціального та економічного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Зянько В. В. Основи мікроекономіки. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. / В. В. Зянько. – К: Видавничий Дім "Слово", 2009. – 344с.
2. Білецька Л. В. Економічна теорія. Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка [Електронний ресурс] / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич // Центр учбової літератури. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.com/1280052838055/politekonomiya/mikroekonomika>.
3. Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013, № 24, ст.243
4. Економічна теорія: курс лекцій для студ./ відп. ред. І. Ф. Комарницький. - Чернівці : [б.в.], 1998. - 343 с. // Електронний аналог друкованого видання – Режим доступу: <http://buklib.net/books/33883>

5. Небава, М. І. Макроекономіка : Навчальний посібник / М. І. Небава. – Вінниця : ВДТУ, 2000. - Режим доступу: http://posibnyky.vntu.edu.ua/makro_ek/index.htm
6. Гайдаш О. С. Державне регулювання ринку праці як фактор сталого розвитку української економіки / О. С. Гайдаш // Міжнародний науково-виробничий журнал - 2013. - № 2. - С. 60-65. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_2_14.
7. Основні показники ринку праці [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2018. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Федунчик Л. Г. Ринок праці в Україні: проблеми та напрями їх вирішення / Л. Г. Федунчик. // Ринок праці та зайнятість населення. – 2016. – №2. – С. 31–34.
9. Зелінська А. М. Сучасний стан та тенденції розвитку ринку праці в Україні / А. М. Зелінська, І. В. Копитова. // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – №17. – С. 562–565. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/117.pdf>
10. Горохов А. Український ринок праці: перекося та проблеми [Електронний ресурс] / А. Горохов // Экономические известия. – 2017. – Режим доступу: <http://eizvestia.com/uk/ekonomika-ukr/full/311-ukrainskij-rinok-praci-perekosi-ta-problemi>.

Панкова Валерія Денисівна – студентка групи МФК-16б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, valeripankova@gmail.com

Науковий керівник: **Джеджула В'ячеслав Васильович** – доктор екон. наук, професор, кафедра фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет.

PankovaValeriia D. – student of the MFK-16b group, Faculty of Management and Information Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Supervisor: **Vyacheslav V. Dzhdzhula** – Doctor of Economics, Professor, Department of Finance and innovative management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia